

Bölgesel eşitsizliğe devam

08.05.2011, Radikal 2

Yoksulların hayat koşullarını iyileştirecek sosyal politikalar önerildiğinde "kaynak nerede" diye itirazda bulunan AKP, sadece Kanal İstanbul için milyarlar harcamayı planlıyor

CUMA ÇİÇEK

aşbakan Erdoğan tarafından açıklanan Kanal İstanbul Projesi birçok yönüyle tartışıldı, tartışılıyor. İlk akla gelen eleştiri, İstanbul Çevre Düzeni Planı ve Nazım İmar Planı daha yeni hazırlanmışken, Kanal İstanbul'un bu planları tamamıyla çöpe atacak ve yeni planlar gerektirecek olması. İBB'nin uzun dönemdir bugün AKP'nin temsil ettiği siyasi gelenek tarafından yönetildiği dikkate alındığında, ortada çok ciddi bir plansızlığın olduğu aşikâr. Türkiye'nin kalbi niteliğindeki bir kentin böylesine plansız ve siyasi takvime göre hazırlanmış projelerle şekillendirilmeye çalışılması, ne kadar temkinli ve eleştirel olunması gerektiğini herkese bir kez daha hatırlatıyor.

En kalabalık şehir

İstanbul için planlanan Kanal İstanbul, iki yeni şehir, üçüncü köprü, tüp geçit projelerinin tamamı birlikte düşünüldüğünde, bu kent için nüfus ve kaynak yığılmasının devam edeceği bir gelecek öngörüldüğü anlaşılıyor. Sadece İstanbul için bile düşünüldüğünde bu yığılmaların büyük kentsel sorunlar yaratacağı ortada. 13 milyondan fazla nüfusuyla zaten büyük bir sorun yumağı haline gelen, milyonlarca insanın zaman ve kaynaklarını tüketen ulaşım sorununa bile doğru düzgün çözüm üretilememişken, olası bir deprem karşısında hâlâ dikkate değer bir şey yapılmamışken, var olan yükün çok daha artırılmasına neden olacak ve büyük ölçekte maddi kaynak gerektiren bu projeler gerçek anlamda çılgınlığı ifade ediyor.

İstanbul için sunulan bu projelerin kuşkusuz Türkiye ölçeğindeki etkileriyle birlikte değerlendirilmesi gerekiyor. Görülen o ki AKP, İstanbul'un Türkiye içindeki pozisyonunu güçlendirerek devam ettirmek istiyor. Neredeyse Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana dile getirilen ve İstanbul-İzmir üzerinde yoğunlaşan ekonomik faaliyetlerin ülke geneline yayılmasını hedefleyen dengeli mekânsal gelişim politikalarının hâlâ laftan öteye bir anlam ifade etmediği görülüyor. Ekonomik olarak gelişmekte olan ülkelerin çoğunda görülen ve Türkiye'nin de uzun yıllardır sürdürdüğü ülke kaynaklarının birkaç metropole-megapole yığıldığı, geri kalan il ve bölgelerin sistematik olarak geri bırakıldığı "kalkınma" politikasını, AKP büyük bir hevesle devam ettiriyor.

Daha 1950'li yıllara kadar nüfusu bir milyon civarında olan İstanbul, 2010 verileri itibarıyla Avrupa'nın en kalabalık şehrini oluşturuyor. Nüfus yoğunluğu bakımından Türkiye ortalaması 94 kişi/km² iken, İstanbul için bu rakam 2.486. İstanbul'daki çalışan sayısının Türkiye toplamı içindeki payı yüzde 31, maaş ve ücretlerin Türkiye toplamı içindeki payı yüzde 38.2, maddi mallara ilişkin brüt yatırımların payı ise yüzde 32.5. Öte yandan sanayinin yüzde 28'i ve hizmet sektörünün yüzde 31'i İstanbul'da bulunurken, kentte üretilen gayri safi katma değer Türkiye toplamındaki payı yüzde 27.5. Türkiye İstatistik Kurumu'ndan aldığımız bu veriler, İstanbul'daki yığılmanın boyutlarını açıkça gösteriyor. Ülke coğrafyasının yaklaşık yüzde 0.68'lik bir alanına nüfusun yaklaşık yüzde 18'i, ekonomik kaynakların neredeyse üçte biri yığılmış durumda.

İstanbul ve Muş

Kuşkusuz bu tablo karşısında yapılması gereken bu eğilimi devam ettirmek değil, İstanbul'daki bu yığılmayı ülke geneline yayacak politikalar geliştirmek. Türkiye'deki bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını gösteren yukarıdaki harita incelendiğinde onyıllardır devam eden ve artık bir kangrene dönüşen dengesiz mekânsal gelişimin ve eşitsizliğin ulaştığı boyutlar görülecektir.

En gelişmiş il olan İstanbul ile en geri bırakılmış il olan Muş arasında küçük bir kıyaslama, iller ve bölgeler arasındaki eşitsizliği daha net görmemizi sağlayacaktır. Devlet Planlama Teşkilatı'nın en son 2003'te yaptığı İllerin ve Bölgelerin Gelişmişlik Sıralaması Araştırması sonuçlarına göre, istihdam göstergeleri açısından karşılaştırdığımızda tarım, sanayi ve ticaret iş kollarındaki çalışanların toplam istihdama oranları sırasıyla İstanbul'da yüzde 8.13, yüzde 32.15 ve yüzde 18,73. Muş'ta ise aynı sırayla yüzde 84, yüzde 1,56 ve yüzde 1,86. Eğitim göstergelerine bakıldığında bu iki kent arasındaki eşitsizlik daha da açık: Muş ve İstanbul'da okur-yazarlık oranı sırasıyla yüzde 69.44- yüzde 93,39, üniversite mezunlarının 22 yaş üstü nüfusa oranı yüzde 3.35- yüzde 11.92, lise okullaşma oranı yüzde 13.31-yüzde 41.96. Sağlık göstergeleri bakımından Muş-İstanbul verileri sırasıyla, bebek ölüm oranları yüzde 5.5- yüzde 3.9, on bin kişiye düşen hekim sayısı 2.76/20.58, on bin kişiye düşen hastane yatak sayısı 7.94/34.14. Son olarak, fert başına elektrik tüketimi 0.33/1.77 Mws iken on bin kişiye düşen özel otomobil sayısı 1000/71.

Nakit gelir desteği

Yoksulların hayat koşullarını iyileştirecek sosyal politikalar önerildiğinde "kaynak nerede" diye itirazda bulunan AKP, sadece Kanal İstanbul için milyarlar harcamayı planlıyor. AKP siyasetinin eşitsizlikleri derinleştiren neoliberal politikalarını anlamak için Prof. Ayşe Buğra tarafından önerilen Nakit Gelir Desteği hatırlatılabilir. Buğra, yoksullukla mücadelenin en insani ve en etkin yöntemi olarak, ihtiyaç sahiplerine bir vatandaşlık hakkı olarak sınırlı ama düzenli bir nakit gelir desteğinin sağlanmasını öneriyor. Yeşil Kart sahipleri baz alınarak yaklaşık 5 milyon yoksul kişiye, her ay düzenli olarak asgari nakit desteğinin sağlanması durumunda programın yıllık maliyeti 771 milyon TL tutuyor. Başka bir ifadeyle Kanal İstanbul projesine harcanacak 10 milyar TL ile 5 milyon yoksula yaklaşık 15 yıl boyunca asgari nakit desteği sağlamak mümkün.

Bu tür çılgın projelerin peşine düşmeden önce durup bir düşünmekte fayda var. Ortada bunca sorun varken, milyonlarca insan açlık ve yoksulluk içinde yaşarken, bir yandan İstanbul'daki yığılmayı artırarak mevcut kentsel sorunlara yenilerini katacak, öte yandan iller ve bölgeler arasındaki zaten çok derin olan eşitsizlikleri daha da artıracak olan bu tür projeleri sosyal devlet, sosyal politika ve sosyal adalet çerçevesinde yeniden okumaya ihtiyaç var.

CUMA ÇİÇEK: Paris Politik Etütler Enstitüsü